

MODELI EVROPSKIH REGIONA KAO PRIMJER RAZVOJNIM PERSPEKTIVAMA BiH

MODELS OF EUROPEAN REGION AS AN EXAMPLE OF A DEVELOPMENTAL PERSPECTIVE BIH

Namik Čolaković,
Univerzitet u Travniku, Bosna i Hercegovina

Bahtić Sadik,
Univerzitet u Travniku, Bosna i Hercegovina

Amra Babić,
načelnica Općine Visoko

SAŽETAK

Evropski politički, ekonomski i kulturni prostor je označen kompleksnim relacijama između protagonista sa različitih razina vlasti u rasponu od lokalnih do nadnacionalnih, a regioni postaju sve vidljiviji akteri. Aproksimativno se 75% komunitarnog prava EU implementira na regionalnoj ili lokalnoj razini, a centralna vlast postaje sve više ovisna od administrativnih kapaciteta u obliku ljudskih potencijala, čime se povećava sposobnost tih nadnacionalnih jedinica u okviru nacionalne države. Konvergiranje zemalja Zapadnog Balkana ka integriranju u EU i tendencije ka preferiranju regiona i jačanju prekogranične saradnje je svojevrsan test za primjenu ideje regionalizma, kao očuvanja bogatstva različitosti u evropskim državama. Posebno se to odnosi na buduću prekompoziciju Bosne i Hercegovine i inicijative ka novom administrativnom i teritorijalnom ustroju, koji treba donijeti veći stupanj kohezije unutar novouspostavljenih jedinica i centralne države, ali i intenziviranje saradnje sa regionima iz susjednih država i iz država članica EU. Upravo bi prekogranična funkcionalna saradnja mogla postati temelj generiranja nove demokratske

i više dimenzionalne strukture upravljanja u evropskim državama.

Ključne riječi: region, regionalna politika, nadnacionalne jedinice, jačanje prekogranične saradnje

ABSTRACT

European political, economic and cultural space is marked with complex relations between protagonists from different levels of authority in range from local to supranational, with the regions becoming more visible participants. Approximately 75% of communitarian law EU implements on regional or local level, and central authority is becoming even more dependent by administrative capacity as human potentials, by which the ability of supranational units increases within national state. Convergence of countries of the Western Balkans to intergrate in the EU and tendencies towards preference of the region and strengthening cross border collaboration is unique test for application of idea of the regionalism, as preservation of fortune of diversity in European countries. This especially applies to the future reconfiguration of the Bosnia and

Herzegovina and initiative towards new administrative and territorial structure, which needs to bring in greater degree of cohesion within newly formed units and central state, taking in consideration intensification of collaboration with the regions from neighboring states and from EU member states. Furthermore, the cross border functional collaboration could become foundation for generating new democratic and more dimensional structure of management in the European countries.

Key words: region, regional politics, supranational units, strengthening of the cross border collaboration

UVOD

Savremene države se suočavaju sa sa sve kompleksnijim zadacima upravljanja na svojim teritorijama, bez obzira na tip teritorijalne organizacije. Stoga je izražena i potreba za stvaranjem teritorijalnih jedinica unutar svake države, koja se prvenstveno očituje kroz tehničke i funkcionalne razloge, ali i kroz demokratske zahtjeve za participiranje građana u vršenju vlasti na svim razinama. Apsolutno unitarna država, kao oblik upravljanja na principu jedinstvene i suverene vlasti, organizirane po jednom ustavu, koja vodi državne poslove u okviru jedinstvene teritorije i sa zajednicama koje čine njene sastavne dijelove i koje nemaju nijedno izvorno pravo da se suprotstave njenom djelovanju¹, ne postoji u stvarnosti. Naime, moderna praksa unitarnih država je da putem dekoncentracije prenese određene funkcije centralne vlasti na tijela koja će biti specijalizirana za njihovo izvršavanje ili da se decentralizacijom prenesu određeni poslovi centralne vlasti na građane, koji su direktno odgovorni lokalnim organima.

Federalna država se u teorijskom smislu posmatra kao država u kojoj postoje dvije

organizacije državne vlasti, koje nisu sukobljene i konkurentne², nego koordinirane i usklađene, odnosno državu sastavljenu od država³.

U regionalnim državama je karakteristično da se uvodi tamo gdje se javljaju značajni razlozi za priznavanje posebnog statusa, koji je objektivno iznad statusa jedinica lokalne samouprave i ispod statusa federalnih jedinica, jer ne posjeduju ustavotvornu moć. Regioni imaju svoja izborna tijela, kao što su regionalna skupština i vlada, te određeni stepen finansijske autonomije, kroz upravljanje poreskim prihodima.

Pojmovno određenje regiona i njegovog mjesta u ustavno-pravnom sistemu države se može pojednostaviti kroz definiciju da je to „teritorijalna jedinica koja ima historijske, socijalne, ekonomske i kulturne specifičnosti, koje kreiraju poseban regionalni identitet, što usmjerava pripadnike tog identiteta ka zahtjevima za zaštitu zajedničkih interesa“⁴. U nekim naučnim radovima se pod regijom označava relativno homogeno područje, koncentrirano oko jednog ili više centara, sa intenzivnim društvenim ili privrednim aktivnostima i funkcionalnim interakcijama⁵. Evropska povelja o regionalizaciji iz 1988. definirala je regije kao područje koje predstavlja jasno zatvorenu geografsku cjelinu, ili zbir sličnih područja gdje živi stanovništvo koje posjeduje određene zajedničke elemente (naprimjer: jezik, kultura, historijska tradicija, zajednički privredni, transportni i drugi elementi) i koje želi sačuvati svoje zajedničke specifičnosti radi

---

² Kutlešić, V., (2001), Osnovi prava, Službeni list, Beograd, str.161.

³ Popović, D., (2002), European Regionalism, A Challenge To New Democracies, Institut Du Federalisme Fibourg Suisse, Helbing&Lichtenhahn, Bale-Geneve-Munchen, str.25

⁴ Vidi. Popović, D., str.8.

⁵ Oglеди o regionalizaciji, Centar lokalne demokratije, Subotica, 2001.

unapređenja svog kulturnog, socijalnog i privrednog napretka. Činjenica da ova područja mogu biti priznata pod različitim nazivima i političko-pravnim oblicima u određenim državama članicama⁶. Decentraliziranjem političkih sistema regije su umetnute kao veze između centralne države i lokalnih zajednica.

Posredstvom regionalnih institucija mogu se efikasnije rješavati društveni konflikti, tako da sama regija može biti u funkciji demokratizacije. Prema evropskom konceptu, regionalizam, kao subjekt političkog, kulturnog i ekonomskog razvoja, osigurava autonomiju stanovništvu regije uvažavajući njegov kulturni, jezički, religijski, etnički i svaki drugi identitet⁷.

TERITORIJALNO UREĐENJE NEKIH EVROPSKIH DRŽAVA

U Francuskoj, kao jednoj od najviše centraliziranih evropskih država, još i danas se osjeća centralizirajući utjecaj jakobinske republike iz perioda Buržoasko-revolucije s konca 18. stoljeća, tako da podjela na općine i departmane potiče iz 1791. godine⁸. Regije su formirane 1919. godine, a 1938. godine su dobile status pravnog subjekta, ali nisu imale status teritorijalnih jedinica. Sve do 1982. godine nije bilo previše naklonosti nije bilo šire podrške regionalizmu i transformaciji sistema lokalne uprave. Tada je došlo do značajnog pomaka u decentralizaciji Francuske, jer je reforma osigurala prenošenje nadležnosti

regijama iz oblasti razvoja, obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja, a dobile su i politički legitimitet putem direktnih izbora regionalnih predstavnika od strane građana⁹. Centralne vlasti su zadržale administrativnu kontrolu, a regionalne ovlasti su bile limitirane nacionalnim zakonima i imali su zadatak da stimuliraju i koordiniraju regionalni razvoj, ne prekoračujući nadležnosti spram općina i departmana, nad kojima nemaju pravnu kontrolu. Regioni nisu pomenuti u francuskom Ustavu i postoji apsolutna moć centralnih vlasti u uređivanju nadležnosti regiona, čime se potvrđuje ispravnost stava da je unutrašnji politički utjecaj regiona slab¹⁰.

Grčki sistem teritorijalne organizacije pretpostavlja podjelu na 13 administrativnih regiona (periferije) pod apsolutnom kontrolom centralnih vlasti, a osnovni razlog za takav ustroj je olakšavanje pristupa evropskim fondovima i ostvarivanje maksimalnih koristi od ulaska u evropske integracione procese. Država ima sve poluge upravljanja regionima i vrši imenovanje regionalnih savjeta i generalnih sekretara tih savjeta, što proizvodi zaključak da se radi o pretežno centraliziranoj zemlji u kojoj regioni ostvaruju slab politički utjecaj.

Federalna monarhija je uspostavljena u Njemačkoj još u 19. stoljeću uvažavajući historijske osobnosti političkih zajednica koje su postale sastavni dijelovi velikog njemačkog carstva. Intenzivna centralizacija je bila izražena u vrijeme stvaranja nacističke Njemačke, što je bilo pretpostavka za ostvarivanje osvajačkih tendencija. Nakon završetka II svjetskog rata donešen je Ustav kojim su

⁶ Osmanković, J., Somun-Kapetanović, R., Domazet, A., Resić, E., Halilbašić, M., Pejanović, M., (2007), Statistička (NUTS) regionalizacija BiH, Ekonomski institut Sarajevo, Odbor za ekonomske nauke ANUBiH, str. 41.

⁷ Sadiković, E., (2006), Regionalizacija Bosne i Hercegovine kao pretpostavka integracije u Evropsku uniju, FPN – Godišnjak 2006, Sarajevo, str. 143

⁸ Kovačević, B., (2009), Mjesto i uloga regiona u političkom i ekonomskom sistemu EU, Zavod za udžbenike, Beograd, str. 59.

⁹ Balme, R., (1995), French Regionalisation and European integration: Territorial Adaptation and Change in a Unitary State in: Jones, B., Keating, M., The European Union and the Regions, Clarendon Press, Oxford, str. 177.

¹⁰ Vidi isto: str. 170.

uspostavljene federalne jedinice čiji teritorij se nije poklapao sa granicama srednjovjekovnih političkih zajednica. Ujedinjenjem Savezne Republike Njemačke i Demokratske Republike Njemačke 1990. godine stvorena je država koju danas sačinjava 16 pokrajina (Länder - zemlje). Pokrajine imaju značajnu ulogu u donošenju odluka na centralnom nivou vlasti, kroz činjenicu da državni parlament ima dva doma, od kojih Federalni savjet sačinjavaju predstavnici federalnih jedinica, a Federalnu skupštinu predstavnici svih građana. Zakonodavni postupak zahtijeva učešće oba doma u izglasavanju federalnih zakona. Jedna od najvažnih karakteristika ustavnog sistema Njemačke je da federalna država donosi zakone, a federalne jedinice ih provode i zato se ovakav vid uređenja i naziva kooperativni federalizam.

Federalizam u Belgiji karakterizira postojanje zajednica i regiona kao različitih vrsta jezičkih zajednica koje sačinjavaju belgijsku državu. Tri jezičke zajednice predstavljaju tri govorna područja: flamansko, francusko i njemačko, a tri regije: Valonska, Flamanska i regija Bruxelles, se ne poklapaju sa zajednicama. Na čelu federacije je kralj, dvodomni parlament i vlada. I regioni i zajednice mogu u određenim oblastima donositi legislativne akte. Francuska i flamanska zajednica imaju nadležnost u oblasti kulture, obrazovanja i međunarodne saradnje, a zajednice i regioni imaju potpunu autonomiju u upravljanju sredstvima iz fondova EU. Može se još istaći da zajednice i regioni, kao federalne jedinice, nemaju mogućnost utjecaja na promjene Ustava, nego je to u nadležnosti federalnog zakonodavnog tijela.

Prvo ujedinjenje Italije seže u 1860. godinu, a prije toga je bila podijeljena na više nezavisnih država konstituiranih još u srednjem vijeku. Ustavnom postavkom iz 1947. godine stvoren je sistem regija, a zasnivao se na statističkim pokazateljima iz

19. stoljeća, ne uzimajući u obzir ekonomske, kulturne i geografske činjenice. Regije su definirane kao autonomne teritorijalne jedinice sa ovlastima koje su im pripale po državnom Ustavu. Državni teritorij je podijeljen na 20 regija, a onda i na 100 provincija i 8000 općina, koje su definirane kao teritorijalne jedinice države i decentralizirane jedinice regija. Specijalni status je dobilo pet regija (Sicilija, Sardinija, Trentino Alto Adige, Val d'Aosta i Friuli Venezia Giulia) radi specifičnih etničkih i kulturnih razloga, ali zbog ekonomske inferiornosti. Regije su donijele statute u skladu s Ustavom Republike i konstituirali: regionalno vijeće kao zakonodavno tijelo (Consiglio regionale), regionalnu vladu (la Giunta) i predsjednika vlade. Povjereno im je donošenje legislative u ekonomskoj oblasti, školstvu, profesionalnoj obuci, gradskom planiranju. Već nekoliko decenija regionalna politika Italije fokusirana je na regeneraciju zemlje. Centralne vlasti u regionima postavljaju komesare koji koordiniraju aktivnosti između centralnih i regionalnih vlasti i vrše monitoring nad aktivnostima koje se vrše od strane vladinih agencija. On može donositi suspenzivni veto na regionalni legislativni akt. Predsjednik Italije ima mogućnost raspuštanja Regionalnog vijeća, pa se i tu vidi uticaj centralne vlasti na regije. Sistem vlasti je određen statutom koji je neka vrsta mini ustava.¹¹ Gornji dom parlamenta (Senat) sastavljen je od predstavnika regija i ovo tijelo ima mogućnost izglasavanja nepovjerenja vladi. Regioni nemaju mogućnost u procesu donošenja Ustava, a međusobne sporove regioni rješavaju pred Ustavnim sudom.

Španiju karakterizira heterogena struktura građana Katalonije, Baskije i Galicije, upotpunjena sa historijskim, kulturnim i jezičkim faktorima, pa je podijeljena na autonomije, provincije i zajednice. U

---

¹¹ Vidi: Popović, D., str. 89.

Španiji je 1979. i 1983. osnovano sedamnaest autonomnih zajednica i dvije gradske autonomije na afričkoj obali uz visok stepen autonomije. Autonomne zajednice, koje su dalje podijeljene na pedeset provincija, predstavljaju regijske zajednice s vlastitim, neposredno izabranim: parlamentom, vlastitim vladama i nadležnostima. Autonomne zajednice su nadležne za 22 oblasti, između koji se mogu pomenuti ekonomska pitanja, zdravstvo, kultura, sport, prostorno uređenje, stambena izgradnja, poljoprivreda, šumarstvo, zaštita okoliša, vodosnabdijevanje od regionalnog značaja. Autonomne zajednice uživaju finansijsku autonomiju, a finansijska sredstva potiču iz vlastitih poreza i doznaka države. Međutim, iako je Španija osnivanjem autonomnih zajednica postala visoko decentralizirana država, regionalistički zahtjevi za potpunom autonomijom i neovisnosti posebno su izraženi u povijesnim područjima s tradicijom vlastite kulture i jezika (Galiciji, Andaluziji, Valenciji i Kanarskim otocima), a separatistički posebno u Kataloniji i Baskiji. Uprkos intenzivnom procesu regionalnog razvoja i jačanju regionalnog identiteta uz podršku odgovarajućih regionalnih vlasti, ne postoje značajniji socijalni konflikti između regiona¹². U autonomnim zajednicama konstituirane su Zakonodavne skupštine (Asemblea Legislativa) i Vlade (Consejo de Gobierno). Država ostvaruje prisustvo u autonomnim zajednicama preko specijalnih predstavnika sa zadatkom usmjeravanja sprovođenja nacionalnih zakona. Autonomne zajednice svoj uticaj na centralnoj razini ostvaruju preko svojih predstavnika u gornjem domu parlamenta (Senatu), u kojem pravo članstva imaju i predstavnici provincija. Senat nema pravo izglasavanja nepovjerenja vladi Španije. Ustavni sud je instanca za rješavanje

¹² Vidi: Osmanković, J., Somun-Kapetanović, R., Domazet, A., Resić, E., Halilbašić, M., Pejanović, M., str.44.

sporova oko nadležnosti između autonomnih zajednica i države, ali i u međusobnim relacijama autonomnih zajednica.

Slovenija je do 1991. bila podijeljena na devedeset i jednu općinu, a nakon osamostaljivanja, mnoge kompetencije države transferirane su na lokalnu razinu. Ulaskom Slovenije u EU predložena je nova regionalna podjela države, te je prihvaćen prijedlog u skladu sa kriterijima EU o statističkoj klasifikaciji (NUTS 2). Određene su dvije tzv. kohezijske regije, odnosno dva teritorijalna dijela Zapadna Slovenija i Istočna Slovenija. U „Zapadnu Sloveniju“ uključene su Gorenjska, Goriška, Obalno-kraška i Osrednjeslovenska razvojna regija. Sve druge razvojne regije (Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugoistočna Slovenija, Zasavska, Donjeposavska i Notranjsko-Kraška) uključene su u „Istočnu Sloveniju“. Uvođenjem kohezijskih regija načinjen je bitan korak u smjeru garantiranog održivog regionalnog razvoja i decentralizacije Slovenije¹³.

HISTORIJSKI PRESJEK UNUTARNJEG USTROJA BiH

Bosna i Hercegovina stoljećima egzistira kao zasebna historijska, etnička, kulturna i politička cjelina. Kroz taj hiljadugodišnji period postojanja oblikovan je kulturno-politički razvoj, koji je rezultirao stvaranjem niza autentičnih specifičnosti, kako u sferi duhovnosti, tako i u kulturi (stećci, pismo bosančica...), politici (domaća vladarska dinastija banova i kraljeva, razvijena i jaka država), te niz drugih tipičnih karakteristika¹⁴.

¹³ Vidi: Osmanković, J., Somun-Kapetanović, R., Domazet, A., Resić, E., Halilbašić, M., Pejanović, M., str.45-46.

¹⁴ Imamović, E. (1995), Korijeni Bosne i bosanstva, Međunarodni centar za mir, Sarajevo, str.12.

Rimski izvori pokazuju da su se ondašnje bosanskohercegovačke regije uglavnom nazivale po plemenima koja su ih naseljavala¹⁵. Svaka od tih oblasti se dijelila na manje geografske jedinice, dekurije, koje odgovaraju srednjovjekovnim župama, a današnjim općinama.

Karakteristika unutarnje strukture Bosne i Hercegovine u periodu srednjeg vijeka je, da je skoro u potpunosti preuzeta podjela na regije iz antičkog doba. Postojalo je osam regija: Gornja ili Prava Bosna, Soli, Usora, Donji krajevi, Zapadne strane ili Završje, Hum ili Zahumlje, Primorje i Podrinje. Tih osam oblasti je činilo srednjovjekovnu bosansku državu i predstavljale su geografske jedinice bez političkih prerogativa, na čijem čelu su bili nasljedni oblasni gospodari, koje je po potrebi postavljala i skidala centralna vlast. Postojalo je tačno razgraničenje između nadležnosti kralja kao icentralne vlasti i oblasnih gospodara.

Pad Bosne sredinom XV stoljeća pod vlast Osmalijske imperije uslovio je promjenu unutarnjeg ustrojstva, pa je iz tog doba vrijedno pomenuti kao istorijski fakt zapise Evlije Čelebije, koji piše o Ejaletu (Bosna), koja ima sedam sandžaka, 59 zijameta i 1792 timara. Sandžaci su Sarajevo (Saraj-Bosna), kao rezidencija sandžak bega, zatim kliški sandžak, hercegovački, zvrnički, požeški, orahovički i krčki¹⁶. Kasnije, tačnije 1864.godine je ustanovljena drugačija podjela na sedam sandžaka-okruga: Sarajevski, Travnički, Hercegovački, Banjalučki, Bihački, Zvrnički i Novopazarski. Nakon Berlinskog kongresa 1878.godine Bosna i

Hercegovina je došla pod upravu Autrougarske monarhije, čime su zadovoljeni interesi velikih sila vezanih za Balkan. Bosna i Hercegovina i regija Sandžak je de jure pripadala Osmanlijskoj imperiji, ali je de facto državom upravljala Austro-Ugarska, koja je i vojno kontrolirala regiju. Suštinski je državom upravljalo austrougarsko ministarstvo finansija, a u ekonomskom smislu zemlja je služila kao kolonija i do 1908.godine nije imala izbora, niti samoupravu¹⁷. Unutrašnja struktura je regulirana aktom Ministarstva finansija iz 1878., kojim su formirani okruzi: Banjalučki, Bihački, Mostarski, Sarajevski, Travnički i Zvrnički. Ovakva regionalna podjela se nastavila i nakon završetka I svjetskog rata, čijim završetkom je Bosna i Hercegovina pripala Kraljevini Jugoslaviji, a Vidovdanski Ustav je ozvaničio takav ustroj, s napomenom da je sjedište Zvrničkog okruga premješteno u Tuzlu. Međutim, Ustavom Kraljevine Jugoslavije je 1931.godine je ukinut podjelu na 6 okruga i ozvaničio konstituiranje 9 banovina.

Kraj II svjetskog rata je donio povratak na raniju teritorijalnu podjelu, ali uz ustanovljavanje novog okruga Doboj, na osnovu Zakona o novoj teritorijalnoj organizaciji Bosne i Hercegovine. Zakonom o administrativno-teritorijalnoj podjeli BiH iz 1949. uspostavljene su četiri oblasti: Banjalučka sa 20 srezova; Mostarska sa 14 srezova; Sarajevska sa 15 srezova i Tuzlanska sa 18 srezova. I pored toga što je kratko trajala ovo je bila teritorijalna organizacija regija koja je po naučnim kriterijima mogla biti optimalno rješenje za Bosnu i Hercegovinu. Ove četiri regionalne cjeline imaju prirodno-geografske, istorijske, ekonomske, saobraćajne, kulturološke i demografske pretpostavke za samoodrživost u ekonomskom, socijalnom i kulturnom

---

¹⁵ Vidi Imamović.E.: str 148. (Npr., današnju oblast Duvanjskog, Livanjskog i Glamočkog polja su naseljavali pripadnici plemena Dalmati i ta regija se zvala zemlja Dalmata, a oblast srednje Bosne su naseljavali predstavnici plemena Dezidijata i nazivala se zemlja Dezidijata, srednje Podrinje zemlja Dindara,...)

¹⁶ Čelebi,E.,(1999),Putopis o Bosni i Hercegovini, Sejtarija, Sarajevo, str.10.

---

¹⁷ Bieber,F.(2008),Bosna i Hercegovina poslije rata:Politički sistem u podijeljenom društvu,Buybook, Sarajevo, str.15.

razvoju. Oblasti su ukinute 1952. Od 1955. uvodi se komunalni sustav i nova teritorijalna organizacija opština. Dolazi do integracije manjih opština u veće opštinske teritorijalne cjeline. Uspostavlja se 106 opština, a od 1978. 109 opština. Sa 109 opština Bosna i Hercegovina je 1992. postala suverena i nezavisna država. Ovo je bio jedini oblik unutrašnje teritorijalne organizacije BiH do izbivanja rata 1992¹⁸. Aktualna teritorijalna struktura Bosne i Hercegovine je produkt mirovnog sporazuma koji je međunarodna zajednica krajem 1995.godine zaključila u Daytonu, u američkoj saveznoj državi Ohio. Značajna uloga međunarodne zajednice je Bosnu i Hercegovinu učinila de facto protektoratom koji karakterizira labava federacija sa slabom centralnom vlašću¹⁹. Postojanje 14 ustava i vlada sa zakonodavnim ingerencijama čini politički sistem inherentno kompleksnim i asimetričnim, čime pokazuje nestabilnost i nefunkcionalnost. Dok se u zapadnoevropskim, demokratskim zemljama tokom osamdesetih i devedesetih godina XX stoljeća oblikuje i to na principu supsidijarnosti, regionalna struktura zemalja članica Evropske unije i s time prekogranična međuregionalna saradnja na konceptu euroregije, Bosna i Hercegovina se vraća na princip etnicizacije prostora. Time su negirani historijski, ekonomski, komunikacijski i kulturološki osnovi oblikovanja regionalnih cjelina u prošlosti Bosne i Hercegovine²⁰.

REGIONALIZACIJA BOSNE I HERCEGOVINE KAO PERSPEKTIVA BUDUĆEG EKONOMSKOG I SOCIJALNOG RAZVOJA

Približavanje i integracija Bosne i Hercegovine u sastav Evropske unije nameće i izazove regionalizacije i regionalne saradnje, kao jedan od važnijih elemenata u procesu pristupanja. Transnacionalna i prekogranična saradnja omogućava značajnu razmjenu iskustava između EU i zemalja koje nisu njene članice, ali i otvara perspektive ekonomskog i socijalnog razvoja Bosne i Hercegovine kroz podršku strukturnih fondova EU. Regionalizacija je ne samo preduvjet za pristup sredstvima za regionalni razvoj kojima raspolaže Evropska unija, nego i sve značajniji faktor u procesu ukupnih evropskih integracija pred kojima je i Bosna i Hercegovina. Stoga se kao logična pretpostavka pojavljuje oblikovanje budućeg modela regionaliziranja Bosne i Hercegovine, koji će biti u funkciji ostvarivanja teritorijalne, ekonomske i socijalne integracije i postizanja kohezije, stabilnosti i konkurentnosti na regionalnom planu. Na taj način bi se osigurao rast i zapošljavanje budućih generacija i unapređenje teritorijalne kohezije, ali i zaštita okoliša kroz održivi razvoj.

Nekoliko autora se studiozno bavilo ovim izuzetno kompleksnim problemom, od kojih je posebno potrebno istaknuti koncept regionalizacije i regionalnog razvoja Bosne i Hercegovine sa četiri makroregije: Sarajevska, Banjalučka, Tuzlanska i Mostarska, izvedene na funkcionalno-gravitacijskoj regionalizaciji, prostorne veličine 10.000 – 15.000 km² i i demografskog obujma od 700.000-1.000.000²¹.

¹⁸ Vidi: Osmanković, J., Somun-Kapetanović, R., Domazet, A., Resić, E., Halilbašić, M., Pejanović, M., str.50-51

¹⁹ Vidi: Bieber, F., str.44.

²⁰ Vidi: Vidi: Osmanković, J., Somun-Kapetanović, R., Domazet, A., Resić, E., Halilbašić, M., Pejanović, M., str.52.

²¹ Bošnjović, I., (1992), Regionalizacija Bosne i Hercegovine, Ekonomski fakultet, Sarajevo,

Značajan doprinos u ovoj oblasti je bio projekat formiranja regionalnih razvojnih agencija u Bosni i Hercegovini (EURED), koji je realiziran uz pomoć EU, WB i drugih relevantnih međunarodnih institucija. Formirane su regionalne razvojne agencije na području Distrikta Brčko (RABDA 2001. godine), Tuzlanskog kantona (2002. godine), Mostara (REDAH, 2002. godine), Gornjo-drinskog područja (REDRIN 2002. godine), Sarajevska ekonomska regija (SERDA 2003. godina), Banjaluka (BLERDA 2003. godina), Sjeverozapadna Bosna (2003. godina), Birač (2003. godina), Posavska regija (2003. godina). Regionalne razvojne agencije su postale neizostavan instrument u implementaciji jedinstvenih regionalnih razvojnih projekata, ali i ekonomskih reformi u procesu priključenja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji. Sarajevska ekonomska makroregija sa sjedištem u Sarajevu je ekonomska cjelina, koju čine 32 općine s područja Sarajevske ekonomske regije i Gornjodrinske regije (18 općina iz Federacije BiH i 13 iz RS). Ova regija ima površinu od 8.699,9 km² s oko 703.912 stanovnika. Sjeverozapadna ekonomska regija ima sjedište u Banjoj Luci i čine je 34 općine s područja sjeverozapadne RS (21 općina) i Federacije BiH (13 općina). Ova regija zauzima površinu od 17.077,45 km², s oko 1.101.704 stanovnika. Makroregija Hercegovina ima 383.000 stanovnika sa sjedištem u Mostaru i sačinjava je 27 općina (21 općina iz Federacije BiH i 6 općina iz RS). Sjeveroistočna ekonomska regija sa sjedištem u Tuzli obuhvata 34 općine s područja sjeveroistočne RS (18 općina) i Federacije BiH (16 općina) te Brčko Distrikt BiH. Na području ove regije živi 1.003.921 stanovnika. Ekonomska regija Centralna Bosna sa sjedištem u Zenici obuhvata 16 općina s područja centralne Bosne, od toga 15 općina iz Federacije BiH i 1 općina iz RS. Regija zauzima površinu od 5.367,80 km², s približno 575.000 stanovnika. Ove

regije predstavljaju integrirane ekonomske cjeline i u njihov sastav ulaze općine i gradovi koji imaju prirodno-geografske, saobraćajne, historijske i ekonomske veze. Dosadašnja realizacija projekta formiranja razvojno-ekonomskih agencija u Bosni i Hercegovini koju provodi Evropska komisija već ima dobre rezultate. Ove agencije su prevazišle međuentitetske granice jer su formirane na bazi interesnog udruživanja općina iz Federacije Bosne i Hercegovine i RS²².

Ipak, kao najstudiozniji projekat u oblasti budućeg održivog regionalnog ustroja Bosne i Hercegovine u periodu od potpisivanja Daytonskog sporazuma je Statistička (NUTS) regionalizacija Bosne i Hercegovine, sačinjena od strane grupe autora pod patronatom Ekonomskog instituta u Sarajevu, odnosno Odbora za ekonomske nauke ANUBiH. Projekat predstavlja aplikaciju faktorske i klaster analize u ekonomskim istraživanjima, kreiranju ekonomske regionalne politike i posebno regionalizacije u Bosni i Hercegovini. Ovo istraživanje je rađeno kao pokušaj testiranja mogućnosti primjene objektiviziranih statističkih metoda u rješavanju problema za pristupanje fondovima, programima, projektima potpore regionalnom ekonomskom razvoju, ali istovremeno problema izuzetno opterećenog političkim i drugim tenzijama. Razlog za pristupanje izradi projekta je obaveza Bosne i Hercegovine da prilagodi izbore metoda i načina statističke, odnosno NUTS regionalizacije u skladu sa ciljevima, principima, načelima, kriterijima EUROSTAT-a i iskustvima zemalja koje su definirale NUTS regije drugog i trećeg nivoa, u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja EU. To podrazumijeva prihvatanje nomenklature NUTS, njenih načela, principa, ciljeva, kriterija.

---

²² Vidi: Sadiković, E., (2006), str. 152.

Svrha i smisao statističke regionalizacije prema EUROSTAT-u je njena upotreba za prikupljanje, poboljšanje, harmonizaciju regionalnih statistika zemalja članica EU, za socio-ekonomsku analizu regiona, za definiranje regionalne politike EU, za pristup fondovima, programima, projektima EU za podršku regionalnom razvoju²³. Istraživanje je zasnovano na primjeni statističkih metoda, ali su korišteni su i drugi metodi u pripremi teksta, kao desk research, komparativna analiza, intervju, anketa, brainstorming, delphy metod, konsultacije. Regionalna razvojna politika će dati očekivane rezultate samo ako se implementira na homogene teritorijalne entitete u pogledu njihovog društvenog i ekonomskog razvoja. Procjena nivoa i strukture regionalnog razvoja osigurava ključne ulazne informacije za regionalno planiranje i za regionalnu politiku. Nivo regionalnog razvoja, mjeren GDP per capita i/ili stopom nezaposlenosti je ključni kriterij za alokaciju različitih strukturnih fondova, programa i projekata koji imaju poseban značaj za Bosnu i Hercegovinu. Pravo korištenja subvencije je determiniran visinom GDP per capita, stopom nezaposlenosti ili demografskim karakteristikama. Klasificiranje regija na neto primaoca i neto davaoca Evropska unija vrši prema visini GDP per capita prema paritetu kupovne moći²⁴. Ovakav pristup uglavnom sve regije novopridruženih članica Evropske unije svrstava u grupu neto primaoca. Njegov nedostatak je nedovoljna analiza socio-ekonomskih obilježja regija.

ZAKLJUČAK

U sklopu procesa integracije u Evropsku uniju neophodno je primijeniti evropske

standarde kako bi se ispunili uvjeti za prijem u članstvo, a jedan od tih standarda je i uspostavljanje regionalne državne strukture. Sve članice Evropske unije imaju uspostavljenu regionalnu strukturu i regije su značajni subjekti ekonomskog i socijalnog razvoja i zauzimaju relevantnu ulogu u procesu proširenja Evropske unije i stvaranja jedinstvenog evropskog tržišta. Zato EU posebnu pažnju posvećuje regionalnom razvoju i podsticanju međuregionalne saradnje. Prema evropskom konceptu, regionalizam, kao subjekt političkog, kulturnog i ekonomskog razvoja, osigurava autonomiju stanovništvu regije uvažavajući njegov kulturni, jezički, religijski, etnički i svaki drugi identitet. Regije se pozicioniraju kao spone između države i lokalnih zajednica i u sebi uvijek nose određen korpus decentralizacije političkog sistema. Regionalizacija podrazumijeva preraspodjelu ekonomskih, zakonodavnih, izvršnih, finansijskih i drugih ovlaštenja, i time uvodi potpuno novi vid odnosa između različitih nivoa vlasti unutar jedne države. Regionalizacija u okviru Evropske unije, s obzirom na specifičnost identiteta regija unutar svake države, ima prvenstveno političke ciljeve, posebno u pogledu etničkih i kulturnih specifičnosti, ekonomske racionalizacije i modernizacije državne strukture.

Karakteristika kontinuiranih promjena je prisutna u administrativnom regionaliziranju Bosne i Hercegovine kao izraz kompleksnosti problema i potrebe da se razvojni problemi riješe putem prestrukturiranja državne teritorije. Time se očituje i okupiranost politike problemom regionalizacije, a indirektno i spoznajom da je regionalizacija više od fizičke podjele teritorija, te da ona može biti sredstvo za rješavanje razvojnih, integrativnih, političkih, ekonomskih, etničkih, socijalnih i drugih problema. U razvijenim zemljama Evrope se u posljednjim decenijama XX stoljeća unutarnja regionalna struktura oblikovala na principu supsidijarnosti, dok

²³ Vidi : Osmanović, J., Somun-Kapetanović, R., Domazet, A., Resić, E., Halilbašić, M., Pejanović, M., str.13

²⁴ Vidi isto: str.143.

se u Bosni i Hercegovini vratila na princip etnicizacije prostora. Time su negirani historijski, ekonomski, komunikacijski i kulturološki osnovi oblikovanja regionalnih cjelina u prošlosti Bosne i Hercegovine. Posebno se negativno može ocijeniti aktualna administrativno politička regionalizacija na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku, pri čemu je FBiH podijeljena na deset kantona (Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Bosansko-podrinjski, Srednjobosanski, Hercegovačko-neretvanski, Zapadno-hercegovački, Sarajevski i Hercegbosanski), a kantoni na općine, dok je Republika Srpska podijeljena na općine. Ovakva unutarnja struktura je politička i nije utemeljena na ekonomskim načelima i ne omogućuje ekonomsku reintegraciju bosanskohercegovačkog prostora. U historijskom presjeku se iznijansirala podjela na 6 regionalnih cjelina i ona se vremenski najduže održala, ali po naučnim kriterijima kao optimalno rješenje slovi podjela na četiri regionalne cjeline (Sarajevo, Banjaluka, Tuzla i Mostar), koje imaju prirodno-geografske, istorijske, ekonomske, saobraćajne, kulturološke i demografske pretpostavke za samoodrživost u ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju. Evropska unija je dala podsticaj formiranju regionalnih razvojnih agencija koje su postale neizostavan instrument u implementaciji jedinstvenih regionalnih razvojnih projekata, ali i ekonomskih reformi u procesu priključenja Bosne i Hercegovine eurointegracijama. U skladu sa svrhom i smislom statističke regionalizacije prema EUROSTAT-u i korištenjem za prikupljanje, poboljšanje, harmonizaciju regionalnih statistika zemalja članica EU, za socio-ekonomsku analizu regiona, za definiranje regionalne politike EU, za pristup fondovima, programima, projektima EU za podršku regionalnom razvoju, posebno je značajan projekat Statistička (NUTS) regionalizacija BiH. Posebna vrijednost ovog projekta je

formiranje baze podataka koja može biti korištena za brojna druga ekonomska i razvojna istraživanja.

LITERATURA

- [1] Balme,R.,(1995), French Regionalisation and European integration: Territorial Adaptation and Change in a Unitary State in: Jones,B.,Keating,M.,The European Union and the Regions, Clarendon Press, Oxford
- [2] Bieber,F.(2008),Bosna i Hercegovina poslije rata:Politički sistem u podijeljenom društvu,Buybook, Sarajevo
- [3] Bošnjović,I.,(1992), Regionalizacija Bosne i Hercegovine, Ekonomski fakultet, Sarajevo
- [4] Čelebi,E.,(1999),Putopis o Bosni i Hercegovini, Sejtarija, Sarajevo
- [5] Imamović,E.(1995), Korijeni Bosne i bosanstva,Međunarodni centar za mir, Sarajevo
- [6] Kovačević,B.,(2009), Mjesto i uloga regiona u političkom i ekonomskom sistemu EU, Zavod za udžbenike,Beograd
- [7] Kutlešić,V.,(2001), Osnovi prava, Službeni list, Beograd
- [8] Osmanković,J.,Somun-Kapetanović,R.,Domazet,A.,Resić, Halilbašić,E., M.Pejanović, (2007),Statistička (NUTS) regionalizacija BiH, Ekonomski institut Sarajevo,Odbor za ekonomske nauke ANUBiH
- [9] Osmanković,J.,(2004), Regionalizacija i regionalni razvoj BiH u poslijeratnom razdoblju – prilog, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 2, broj 1, UDK 332.1(497.6)"366"
- [10]Ogledi o regionalizaciji, Centar lokalne demokratije, Subotica, 2001.
- [11]Popović,D.,(2002), European Regionalism, A Challenge To New Democracies, Institut Du Federalisme

Fibourg Suisse, Helbing&Lichtenhahn,
Bale-Geneve-Munchen

- [12] Sadiković, E., (2006), Regionalizacija
Bosne i Hercegovine kao pretpostavka
integracije u Evropsku uniju, FPN –
Godišnjak 2006, Sarajevo
- [13] Uyttendale, M., (1994), Le federalism,
un defi a l'integration europeenne,
Institut du Federalisme Fribourg Suisse